

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. oktobra 1881.

**Obseg:** Kmetijstvo kot obligaten nauk v ljudskih šolah. — Cepljenje sadnih dreves pozimi. — Gospodarske novice. — Narodno-gospodarske stvari. — Gozdovi, lov in ribarstvo v rumunskih transilvanskih Alpah. (Konec.) — Kako dolgo živijo ljudje različnih stanov? — Zborovanje šolskih društev: „Vdovskega učiteljskega društva“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Narodne šole“ v Ljubljani. (Dalje.) — Meje dežele Kranjske v raznih časih. — Spomini. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Naši dopisi. — Novičar.

## Gospodarske stvari.

## Kmetijstvo kot obligaten nauk v ljudskih šolah.

Ogromna večina ljudskih učiteljev živi med kmeti na deželi, katerim kmetovalci svojo mladino v pouk in odgojo izročajo; ogromni večini te mladine odločen je naposled kot njen poklic „kmetski stan“, kateri vse druge stanove in celo državo z vsem potrebnim preskrbljuje. In dolžnost učiteljskega stanú je, mladino kmetsko za njen prihodnji položaj na vse strani dobro in skrbno pripravljati, ker vsak človek, naj si voli katerikoli stan, mora se uže v mladih letih za-nj s potrebnimi vedami prevideti, ako hoče svojo prihodnjo existenco tudi dobro zagotoviti. In kolikor bolj se je kdo v tem obziru za svojo prihodnost podkoval, toliko lože tudi pozneje v javnem življenji križe in težave svojega položaja prenaša, ter si v zadregah pomagati vé in tudi zná.

To veljá o razmerah vseh stanov, toraj tudi o kmetiskem stanu. Ali ne opazujemo istinitosti tega osobito v današnjem gmotno-tužnem položaji slednji dan le preóčitno?

Oni kmetovalci, kateri morejo se zavednim prištevati, boreči se z bistrim umom proti osodi svoji, še nekako rinejo naprej ali se vsaj v ravnotežji obdržé, da popolnem ne omagajo, a nasprotno pa oni, katerim nikdar ni bila prilika dana, v kmetijstvu umno olikati se — od dne do dne vedno bolj propadajo. Ravno v tem krogu, smelo trditi moram, se pogubonosno uboštvo vedno bolj razširja ter ljudske družbe obstanek neusmiljeno spodkopuje.

Hvala Bogu, ta pretužni položaj pričele so razne, za ubozega kmeta vnete korporacije z visoko vlado vred vedno bolj spoznavati in tehtno prevdarjati, kako bi se tej pogubonosni sili izdatno v okom prišlo — iskaje mnogoterih sredstev v to svrhu.

Ravno tam, kjer bilo je uboštvo deloma zavoljo nevednosti, a deloma pa tudi zavoljo slabih letin in drugih elementarnih nezgod med kmeti največe, prikazali bili so se brezdušni krščeni in nekrščeni oderuhi zadnja leta krokarjem enako v celih tropah, da so — kar osoda še sama mogla ni — dovršili pogubonosno delo ter ubozega nevednega kmeta do živih kosti odrli. No, temu

umazanemu početju je modra vlada vendar nekoliko s pravično postavo v okom prišla; ravno tako izvela je tudi še nekoliko drugih koristnih postav, katere bodo razširjajoče se uboštvo med ljudstvom nekoliko zavirale, ako se bodo le strogo na vse strani izvrševale.

Samo to pa ni še zadosti; to je ravno le začetek; preostaja še vedno mnogo pomanjkljivega in tudi slabega, kar moralo bi se dobremu umakniti.

Večkrat sem uže povdarjal, da nevednost je za vsakega človeka najdražja reč, in to povdarjati moram tudi danes. Kako se more zahtevati, da bi stan, v katerem stvarna nevednost prevladuje, mogel krepák ostati in času primerno napredovati, ker večina (nevednost) manjšine (zavednosti) poslušati in ubogati noče? Povsod je neizogibna posledica ta, da manjšina večini podlega, naj bode potem večina dobra in napredna ali pa slaba in pogubonosna. Gorjé tisočkratno pa stanu, v katerem nezavednost pravo zavednost nadkriljuje! Nezavedni večini je povsod pridejan nek gotov in velik kos napuha, ošabnosti in trme, kar jo strastno vodi in žene v pogubonosni propad, za katero pogrezne se slednjič tudi vse, kar je bilo poštenega, pametnega in zavednega, ker se to hudemu navalu nakopičenih slabih nasledkov v bran staviti ne more. In taka godi se skóraj uže v polni meri po nekaterih krajih naše ožje domovine med kmetskim stanom. — Bolj ko je kdo neveden, slabeje ko gospodari, toliko bolj je tudi trmast in svojeglaven — držeč se svojega pogubonosnega principa; takemu se ne more z vspehom nič kaj pametnega in poštenega svetovati, ker se ga v njegovi prevzetnosti in obupnosti navadno nobena koristna beseda več ne prime.

Nasprotno je pa tudi med obožanimi kmetovalci še prav mnogo takih poštenjakov, ki bi se radi dali o vseh strokah kmetijstva temeljito in zdatno poučiti in se potem s pomočjo pridobljenih ved in lastne pridnosti v boljši položaj pospeti, al prilike v to jim manjka. To je gotovo resnega prevdarka vredno in zato naj bi se na merodajnih mestih tudi skrbno v poštev jemalo, ter takim revežem na pomoč priskočilo.

Edina, prava in gotova steza, katera bi do zboljšanja kmetijstva sploh vodila, bila bi ta, da se s poukom v kmetijstvu uže pri mladini ljudske šole praktično prične. Veronauk, čitanje, pisanje, računstvo, naravoslovje in prirodoznanstvo so uže tako predmeti, kateri se morajo v ljudskih šolah učiti



in so podlaga umnemu kmetijstvu. Kmetu potreba je tudi večkrat poučne knjige in časopise čitati, da mu je moč napredovati, mora tudi vse dohodke in stroške vselej sproti zapisovati in preračunjevati, kajti to vse mu pové, pri čem da je, ali napreduje, ali da je v ravnotežju, a i da morebiti celó nazaduje v svojem gospodarstvu. Skoraj vsa dela in opravila kmetovalčeva združena so pa s prirodoznanstvom in naravoslovjem najtesneje. Vsi ti, postavno predpisani predmeti se, žalibog, dandanes v ljudskih šolah več teoretično nego praktično poučujejo, zavoljo tega pa tudi današnja šola v tem obziru še pravega cilja ne dozege. Ves ta pouk treba je praktično preustrojiti in na dejansko kmetijsko stališče prevesti, kar bi ljudstvu tisočkrat večje obresti donášalo, nego temu dandanašnja šola zadostovati more. Na tak način bi se tudi trdno prepričanje med ljudstvom dejansko vtrdilo, da je ljudska šola prekoristna in potrebna naprava.

Ako bodo pa hoteli učitelji v prihodnje povedanemu važnemu namenu primerno zadostovati, morali bodo tudi sami v kmetijstvu dejansko izurjeni biti. Zategavoljo naj se učiteljskim kandidatom za tak pouk uže na učiteljskih potrebno skrbí, a za one stareje aktivne učitelje naj bi se pa na kmetijskih sadje in vinorejnih deželnih šolah za pouk v kmetijstvu med velikimi počitnicami z vpeljavo kmetijskih tečajev skrbelo, kot je bilo to preje — še leta 1875. Važnost in potrebo vsega tega poudarjal sem lansko leto pri učiteljski konferenci v Postojni in pozneje tudi meseca septembra pri letnem zboru „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani, kolikor se je dalo temeljito in stvarno; prvo bilo mi je povod, da sem se bil med sejami deželnega zbora v posebno peticijo v imenu vseh učiteljev tukajšnjega okraja za vpeljavo kmetijskega tečaja na deželni sadje in vinorejni šoli na Slapu za učitelje na-nj obrnil; deželni zbor jemal je bil tudi to peticijo v poštev, ter jo s priporočilom deželnemu odboru v ugodno rešitev odstopil. Kaj se je do sedaj v tej zadevi storilo, mi ni še znano, a upa se za gotovo ugodne rešitve na prid in povzdigo kmetijstva.

Korist kmetijskega pouka razvidna in očitna je na vse strani, upeljava taistega pa kot obligatni predmet v ljudske šole postala je nujna in silna potreba.

Kar bi se gledé kmetijskega pouka v ljudski šoli pričelo, to naj bi se pozneje v dobro osnovanih kmetijskih nadaljevalnih tečajih dovršilo in dokončalo. Ti (kmetijski) tečaji naj bi se poleg vsakdanje ljudske šole praktično vspešno s ponavljavnico vpeljali. Ponavljavnica dosedanja sama na sebi dandanes potrebam časa več ne zadostuje, in tudi še nikdar — zadostovala ni. Le združena z nadaljevalnimi kmetijskimi praktično-osnovanimi tečaji bode ta naprava mladini in splošnemu prebivalstvu koristnega sadú donášala. Toraj če se učitelji s poukom in delom obkladajo, naj se jim privošči tečnega in praktičnega opravila (ne pa same teorije), kakoršno bode tudi za prihodnost koristnega sadu rodilo.

Z velikim veseljem in radostjo čital sem v 39. listu „Novic“ dopis iz Novega mesta, kateri naznanja obravnavo zbora tamošnje kmetijske podružnice, med katerimi bil je tudi nasvet, da se c. k. kmetijska družba v Ljubljani naprosi — posredovati pri deželnem zboru za to, da se kmetijski pouk v ljudski šoli kot obligatni predmet vpelje, ter da se ustanovijo na teh šolah kmetijski nadaljevalni tečaji. Slavne podružnice kmetijske po deželi, posnemajte svojo novomeško in vipavsko sestrico, kateri obe ste za napredek in povzdigo kmetijstva v svojem okrožju resnično delavni!

Še le potem, kedar bode enkrat kmetijski pouk kot obligatni predmet v ljudske šole cele dežele postavno

vpeljan in po nadaljevalnih kmetijskih tečajih praktično dovrševan, in kedar bodo tudi ljudski učitelji za tako poučevanje dejansko izvežbani, imela bode od njega dežela vrednega in koristnega sadú, popreje gotovo ne.

M. Rant.

## Gospodarske izkušnje.

### Cepljenje sadnih dreves pozimi.

Vsak sadjerejec vé iz lastne izkušnje, kako da ima spomladi vse roke polne dela: tu je treba prirezovanja, ondi trebljenja, sajenja; za požlahnovanje ali cepljenje še niti časa prav ne zmore. Vsakako pa pripada požlahnovanje najimenitnejšim opravkom v drevesnici. Zato je modro, ako se to delo prej, uže pozimi opravi. Po navodu časnika štajarske kmetijske družbe naj se to delo tako-le opravlja:

Uže jeseni se divjaki, do olovke ali „bleštifta“ debeli, odberejo za požlahnovanje, ter se na primernem prostoru v drevesnici zagrebejo ali zakopljejo, da so precej pri rokah. Potem je treba priskrbeti si za cepljenje cepičev. Te je tudi treba v drevesnici zakopati, da se ne skvarijo. Potem se priredi kakošna klet, da se v njej požlahnovanje opravlja. Za snago je treba skrbeti in za zdrav zrak. Tudi naj se priredijo zaboji (kište), ki pa naj imajo noge. V zaboj se polagajo požlahnjena drevesa. Sočivje se naj ne hranjuje v takošnih kletih, ter naj tū ne smrdi po gnjilobi. Toplota kleti bodi enakomerna, 3—5° R.

Ko nastopi zimski mraz, vzamejo se divjaki in cepiči v klet. Divjake je še posebno treba lepo zaviti v ovitke iz mahú. Poprej pa naj se pomočijo v zmes iz ilovice, kravjeka in pepela. Divjak se ob korenikah dobro prireže, v imenovano zmes potisne, izvleče, v mah ovije in v zaboj shrani. Cepiče pa kaže v vlažen ali snažen pesek povtikati.

Predno se gre cepit, priredi naj se mrzel tekoč vosek, ojster nož in obveza. Sedaj se vzame po en zaboj iz kleti v hišo in se prične požlahnovanje. Delo se lahko opravlja na vsak način in še natančneje kakor v drevesnici. S požlahnjenimi drevesci napolnjeni zaboji denejo se zopet v klet. Skrbeti se ima za vedno čist zrak. Tako ostane vse do spomladi. Presajati jih kaže kolikor mogoče pozno, ker so močno občutljivi drevesčki zoper mraz. Naj se toraj čaka do konca meseca aprila ali do začetka maja; vendar to ni povsod enako.

Na tak način požlahnujejo jabelka, hruške, češplje itd. Začne se z jabelki, pozneje pridejo hruške na vrsto in naposled češplje. Na kutino se ne dajo hruške dobro cepiti; bolje se prime okuliranje poleti. Če se je bati, da se požlahnjena drevesa vsušijo, treba jih je večkrat naškropiti ali na dež nesti.

Ta nasvet utegne marsikateremu naših sadjerejcev še neznan biti. Poskušnje so ga pa po poročilu časnika štajarske družbe kmetijske uže dovolj potrdile, toraj je priporočila vreden.

## Gospodarske novice.

### Nova iznajdba sadje dolgo časa sveže (frišno) ohraniti.

Sadje, kakoršno koli: češplje, breskve, grozdje itd. se ohrani čez zimo dobro, če se vloži v pšenične otrobe v oglje pokuhane. — To sredstvo je iznašel v Kaliforniji neki gosp. Dietz, ki je na to svojo iznajdbo patent vzela. Daleč po svetu poslana breskve in grozdje so bile v novem letu še le z drevesa ali s trte vzete.